

Bad Characters in Fictional Children's Books and Student Perceptions*

Bilge DESTEGÜLOĞLU **

Abstract. The research was carried out in order to determine how the bad characters in fictional children's books look and the views of secondary school students about bad characters. The study was designed with phenomenological pattern, one of the qualitative research methods. While determining the documents to be examined, the diversity of authors and publishers was taken into consideration. In addition, secondary school students were determined by the easily accessible sampling method and semi-structured interviews were conducted with the students. In the interview form created to get the opinions of secondary school students about bad characters, students were asked to write stories, describe the bad guys and paint the bad ones. In this context, the appearances of bad characters in children's books are shaped under various categories such as "appearances of physical characteristics, views of behavior, views of nicknames and views of professions". In addition to the examination of the works, it was learned and evaluated through the semi-structured forms applied in order to determine the thoughts of the secondary school students about the bad characters. Within the results obtained, it has been observed that children's books contain some stereotypes while depicting bad characters. The similarities between the bad character perceptions of the students in the study and the characters described as bad in the examined books draw attention.

Keywords: Children's books, secondary school students, character, bad character.

How to cite: Destegüloğlu, B. (2024). Bad characters in fictional children's books and student perceptions. *Journal of Children's Literature and Language Education*, 7(1), 46-75.

* This study is based on the master's thesis entitled "*The view of bad characters in children's books and perceptions of second school students on bad characters*" which was completed in 2020 by the author under the supervision Prof. Dr. Oğuzhan YILMAZ.

** Res. Asist., Çukurova University, Faculty of Education, Department of Turkish Education. Adana, Türkiye, e-mail: bdesteguloglu@cu.edu.tr

Kurgusal Nitelikli Çocuk Kitaplarında ve Öğrenci Algılarında Kötü Karakterler*

Bilge DESTEGÜLOĞLU

Öz. Araştırma, kurgusal nitelikli çocuk kitaplarında bulunan kötülerin nasıl görüldüğünü ve ortaokul öğrencilerinin kötüler ile ilgili görüşlerini tespit edebilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseniyle kurgulanmıştır. İncelenecek dokümanlar belirlenirken yazar ve yayınevi çeşitliliğine dikkat edilmiştir. Bunun yanında ortaokul öğrencileri kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenerek öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin kötü karakterler ile ilgili görüşlerini alabilmek amacıyla oluşturulan görüşme formunda, öğrencilerden hikâye yazmaları, kötüyü tanımlamaları ve kötüyü resmetmeleri istenmiştir. Bu kapsamda çocuk kitaplarında kötü karakterlere ilişkin görünüm “fiziksel özelliklere ilişkin görünüm, davranışlara ilişkin görünüm, lakaplara ilişkin görünüm ve mesleklere ilişkin görünüm” şeklinde çeşitli kategoriler altında şekillendirilmiştir. Eserlerin incelenmesine ek olarak ortaokul öğrencilerinin kötü karakterlere ait düşünceleri, yarı yapılandırılmış formlar aracılığıyla tespit edilerek değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar dâhilinde kötü karakterler betimlenirken çocuk kitaplarının kimi stereotipler barındırdığı tespit edilmiştir. Çalışmada yer alan öğrencilerin kötü karakter algıları ile incelenen kitaplarda kötü olarak betimlenen karakterlerin görünümleri arasında benzerlikler dikkat çekmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk kitapları, ortaokul öğrencileri, karakter, kötü karakter.

* Bu çalışma Prof. Dr. Oğuzhan YILMAZ danışmanlığında, yazar tarafından 2020 yılında tamamlanan “Çocuk kitaplarındaki kötü karakterlerin görünümü ve ortaokul öğrencilerinin kötü karakterlere ilişkin algıları” başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı. Adana, Türkiye e-posta: bdesteguloglu@cu.edu.tr

1. Giriş

Çocuklar yaşamlarında, her zaman herkesin iyi ve doğru davranışlar sergilediği olaylarla karşılaşmamaktadır. Dolayısıyla çocuklar için yazılmış eserlerde de sevgi, saygı ve barış gibi olumlu konular yer aldığı gibi ölüm, boşanma, şiddet, akran zorbalığı ve göç gibi olumsuz konular da yer almaktadır. Bu tarz olumsuz konuların çocuk kitaplarında yer alması, o problemlerle karşı karşıya kalan çocukların problemleri çözme yetisi kazanmasına (Yılmaz & Yakar, 2018) katkıda bulunabilir. Çocuğun estetik yönden gelişmesine katkıda bulunan, okuma alışkanlığı kazandıran ve çocuğu duyarlı bir şekilde yetişkinliğe hazırlayan edebiyata, çocuk edebiyatı denilmektedir (Şirin, 2007). Yetişkin kitaplarından beklenenlerin ve okuma yöntemlerinin farklı olduğu çocuk edebiyatının (Hunt, 2007; Akt. Al Darwish, 2015) ortaya çıkışı imkânsızlıklarla savaşıyor orta sınıfın yükselişiyle doğrudan ilintilidir (Rose, 1984; Akt. Rijke, 2021). Bu edebiyatın tema, resim ve karakter gibi bileşenleri bulunmaktadır. Bileşenlerden biri olan karakter, Püsküllüoğlu (1994) tarafından roman ve öykü gibi yazınsal ürünlerde duygu, düşünce, davranış bakımından aktarılan kişi şeklinde tanımlanmaktadır. Eserlerde karakterler; kimi zaman kedi, köpek gibi hayvanlar kimi zaman ise kitabın hitap ettiği yaş grubuna uygun “çocuk” karakterlerdir (Lukens vd., 2018). Çocuk karakterlerin ana karakter olduğu kurgularda anne, baba, büyükbaba, öğretmen, idareci veya amca/teyze gibi yetişkin karakterler bulunabilir (Erdem, 2011). Edebî eserlerdeki bu karakterler, anlatıda çatışma ortamının, aksiyonun nedenidir. Anlatıda çatışma ortamının, aksiyonun nedeni olan karakterler, edebî nitelikli çocuk kitaplarında özdeşim kurma rolüyle de ön plana çıkarlar. Nitekim yapılan araştırmalar, küçük okurların, kitaplardaki karakterler ile özdeşim kurma olasılığının yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Karatay, 2014; Lukens vd., 2018; Oğuzkan, 2013; Sever, 2017; Temizyürek vd., 2016). Çatışma ortamına bağlı olarak okuyucunun algısına göre iyiliğin ya da kötülüğün tarafını tutarak/destekleyerek olumlu veya olumsuz karakter kimliği edinmiş olurlar (Karatay, 2014). Tüfekçi Can (2014) da çatışmada, düşman karakterlerin çocuğun taraf tutarak iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırma olanağı sunabileceğini ifade etmektedir.

Çocuklar, kendini ve başkalarının hayatlarını, okudukları kurgularda iyi ve kötü özellikleriyle betimlenen karakter ile özdeşim kurarak görebilmektedir (Ural, 2015). Bununla birlikte anlatılardaki karakterlerin kim olduğunun bir önemi yoktur. Küçük okurlar, okudukları kitaplarda yer alan karakterler ile özdeşim kurduklarında karakterlerin kimi zaman arkadaşı, kimi zaman ise bizzat kendisi olur. Belki günlük hayatta hiç karşılaşmadıkları hatta karşılaşamayacakları olaylara, durumlara ve hayatlara tanıklık ederler. Çocukların eserlerdeki karakterlerle özdeşim kurması, hayatta karşılaşabileceği olumlu veya olumsuz durumlara ön hazırlık olarak düşünülmesi açısından önem taşımaktadır.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin ele aldığı durum ve olaylarla çocuğu hayata hazırladığını ifade eden bu görüş pek çok araştırmacı tarafından da desteklenmektedir (Özdem, 2014; Şimşek & Yakar, 2014; Yılmaz & Yakar, 2018). Günümüzde çocuğu bekleyen ideal bir dünya bulunmadığı için Özdem’in (2014) de dikkat çektiği gibi çocuk, kitaplarda stereotipler

barındırmayan karakterler aracılığıyla gerçeklerle karşılaşp bunlarla baş etmeyi öğrenmek zorundadır. Çünkü gerçek dünyada iyi insanların yanında kötü insanlar da bulunmaktadır. Dolayısıyla karakterler, idealize kalıplara sokulmadan günlük hayattaki karakterler gibi iyisiyle kötüsüyle sunulmalıdır (Yavuzer, 2009; Karataş, 2014). Bu konuda Çatalcalı Soyer (2009), kimi okul öncesi kitaplarda okuyucuya sürekli geleneksel yaşamın ve ilişki kalıplarının dışlanmakta olduğu stereotiplere yer verildiğini ifade etmektedir. Sosyolojik ve psikolojik teorilerle oluşan stereotipler (Fedor, 2014) çocuk kitaplarında genellikle cinsiyet özelinde öne çıkmaktadır.

Çocuk kitaplarında bulunan karakterler özelinde literatür incelendiğinde birçok çalışma tespit edilmiştir. Bu çalışmaların karakterlerin cinsiyeti (Craft, 1993; Çınar, 2015; Ernst, 1995; Doğan Güldenoğlu, 2018; Kortenhau & Demarest, 1993; Vannicopulou & Çiftçi Yeşiltuna, 2004), yaşı (Robinson & Anderson, 2006; Robinson, Callister, Magoffin & Moore, 2007; Yakar & Yılmaz, 2019) ve giyim tarzları (Heine, Inkster, Kazemek, Williams, Raschke & Stevens, 1999; Çınar, 2011) ile ilgili olduğu görülmüştür. Devamında aile bireyleri (Taylor, 1980; Kimball, 1999; Göksel, 2019), meslekler (Barone, Meyerson & Mallette, 1995; Yılmaz & Yakar, 2022; Serttaş, 2019) ve hayvanlar (Newman, 1987; Uğurlu, 2013; Williams, 2014; Yılmaz, 2016; Peker & Ahi, 2019) kapsamında da karakter odaklı çalışmaların yapıldığı belirlenmiştir. Son olarak literatürde çocuk karakterlerin iyilik-kötülük algısı üzerinden değerlendirildiği bir çalışma tespit edilmiştir (Spanothymiou vd., 2015). Bu bağlamda söz konusu araştırma kapsamında kötü karakterlerin nasıl yer aldığına ve öğrencilerin kötü algılarına yönelik bulguların alan yazınına özgün bir katkı sunacağı öngörülmüştür. Yetiştikleri toplumun ürünü olan çocukların düşünce dünyaları, toplumda genelgeçer bir şekilde kabul görmüş kimi şekilci ön yargılarla yoğrulmuş olabilir. Dolayısıyla çalışmada, kurgusal nitelikli çocuk kitaplarındaki kötü karakterlerin görünümünü ve kötü karakterlerin görünümüne ilişkin öğrenci algılarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda “Çocuk kitaplarındaki kötü karakterlerin görünümü nelerdir?” ve “Ortaokul öğrencilerinin kötü karakterlerin görünümüne ilişkin algıları nelerdir?” sorularına çalışmada cevap aranmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli/ Deseni

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim ile kurgulanmıştır. Olgubilim deseni, tamamen yabancı olmadığımız ama aynı zamanda tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zemini sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Fenomenoloji betimleyici bir çalışmadır. Bu bağlamda genelleme yapmaktan ziyade olguları tanımlamak önemlidir (Baş ve Akturan, 2008). Fenomenoloji çalışmalarında insanların fenomeni nasıl algıladıkları ve yorumladıkları, fenomen hakkında ne hissettikleri ve nasıl hatırladıkları üzerinde durulur (Patton, 2014). Çalışmada da kötü karakterler ve onların görünümü ile ilgili öğrenci görüşlerine yer verildiği için olgubilim deseni tercih

edilmiştir. Ayrıca kurgusal nitelikli çocuk kitaplarında kötü karakterlerin görünüşleri tespit edilerek gerçek ile kurgu arasındaki ilişki betimlenmiştir.

2.2. İncelenen Dokümanlar ve Katılımcılar

2.2.1. İncelenen Dokümanlar

Çalışmada, 26 yazarın 33 kitabı incelenmiştir. Kitaplar belirlenirken çeşitli kriterler belirlenmiştir. Kriterler arasında kitapların farklı yayınevleri tarafından basılması, güncel veya güncelliğini koruyor olması ve en önemlisi “kötü karakter” barındırıyor olması dikkate alınmıştır. Araştırmada incelenecek çocuk kitaplarına ait künye ve kısaltmalara ilişkin detaylı bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Kitapların Künye ve Kısaltmalarına İlişkin Bilgiler

Yazar İsmi	Kitap İsmi	Kısaltmalar
Aslı DER	Darmadağın	Dar
Aslı TOHUMCU	Kaya Çıkmazı’ndaki Okul	KÇO
Ayhan BOZFIRAT	Sokakta Tek Başına	STB
Aytül AKAL	Süper Gazeteciler 1	SG 1
Cemil KAVUKÇU	Yolun Başındakiler	YB
Delal ARYA	Pera Günlükleri 1	PG 1
Elif ŞAFAK	Sakız Sardunya	SS
Fusun ÇETİNEL	Sırlar Yolu	SYo
Gülsevin KIRAL	Çalınan Kent	ÇK
Gülsevin KIRAL	Umut Sokağı Çocukları	USÇ
Gülten DAYIOĞLU	Yurdumu Özledim	YÖ
H. Salih ZENGİN	Şişkonun Bütün Adamları	ŞBA
Hasan Ali TOPTAŞ	Ben Bir Gürgen Dalıyım	BBGD
İsmet BERTAN	Şaşkın Cengâver	ŞC
İsmet BERTAN	Korsan Kızlar Akdeniz Piri Reis’ten Sorulur	KK
Koray AVCI ÇAKMAN	Gizemli Olimpos Kafadar Kuzenler Antalya’da	GO
Koray AVCI ÇAKMAN	Uyuyan Topaç	UT
Mavisel YENER	Çılgınlar Sınıfı Korsan Takımı	ÇSKT
Mavisel YENER	Dolunay Dedektifleri 1	DD 1
Mine SOYSAL	Daralan	D
Miyase SERTBARUT	Çöp Plaza	ÇP

Miyase SERTBARUT	Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar	SKOA
Müge İPLİKÇİ	Kömür Karası Çocuk	KKÇ
Müge İPLİKÇİ	Yalancı Şahit	YŞ
Nazlı ERAY	Karga Feramuz'un Aşk	KFA
Necati GÜNGÖR	Sessiz Yürek	SY
Ömer AÇIK	Montsuzlar	M
Sevgi SAYGI	Babam Nereye Gitti?	BNG
Sevim AK	Domates Saçlı Kız	DSK
Sevim AK	Horoz Adam ve Korsan	HAVK
Tuncel ALTINKÖPRÜ	Serüven Peşinde Kâhin	SPK
Yeşim SAYGIN ARMUTAK	Hayaletli Gölün Çocukları	HGÇ
Zülfü LİVANELİ	Son Ada'nın Çocukları	SAÇ

2.2.2. Katılımcılar

Çalışmada incelenecek kitaplar belirlendikten sonra kötü karakterler ile ilgili çocukların da düşünceleri alınmak istenmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yoluyla Erzurum'da bir devlet okulundaki öğrencilere ulaşılmış ve görüşme formu uygulanmıştır. Zengin veri elde edebilmek amacıyla farklı sınıf seviyelerindeki öğrenciler seçilmiştir. 5. sınıf öğrencilerine ulaşamadığı için sadece 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmada görüşleri alınan öğrencilerin kısaltmalarına ilişkin detaylı bilgiler Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2. Katılımcıların Çalışmada Gösterilişi

	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Kız	1n, 3n, 5n, 7n	1n, 3n, 5n, 7n, 9n, 11n, 13n	1n, 3n, 5n, 7n
Erkek	2n, 4n, 6n, 8n	2n, 4n, 6n, 8n, 10n, 12n	2n, 4n, 6n, 8n

Tabloda görüldüğü gibi tek sayılar kız, çift sayılar ise erkek öğrencileri temsil etmektedir. 15'i erkek 14'ü kız olmak üzere toplam 29 öğrencinin kötü karakterlerle ilgili düşünceleri alınmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması/Süreç

İlk olarak çalışmanın amacına hizmet edebileceği düşünülen eserler yayınevlerinden temin edilmiştir. Çalışma için doygun veri elde edebilmek düşüncesiyle 33 çocuk kitabı incelenmiştir. İncelenen kitaplarda karakterlerin kötü olarak ele alınmasının en önemli kriteri, kimi olumlu davranışlarda bulunsalar dahi karakterlerin genel görünümünde olumsuzluklar barındırmasıdır. Devamında öğrencilerin kötü karakterlerle ilgili görüşlerini alabilmek için öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerle görüşme yapılmadan önce araştırmacı ve bir nitel araştırma uzmanı tarafından 3 soruluk bir görüşme formu hazırlanmıştır. Formda öncelikle öğrencilerden kötü bir karakteri merkez alarak bir

hikâye yazmaları, hikâyeden bağımsız olarak kimlerin “kötü” olarak adlandırılabilceğini yazmaları ve kötü karakterin dış görünüşünü resmetmeleri istenmiştir. Daha sonra dört öğrenci üzerinde formun pilot uygulaması yapılmış ve formun amaca hizmet ettiği tespit edilmiştir. Görüşme formu hazırlandıktan sonra uygulamada önemli rol oynayan bir öğretmen aracılığıyla öğrencilere ulaşılarak veriler toplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışmaya konu olan kitaplar araştırmacı tarafından okunarak bir sınıflandırma ve kodlama sistematığı oluşturulmuştur. Buna göre kitaplarda yer alan kötü karakterlere odaklanılmış ve bu karakterlerin kurgularda yer yer iyi görünümlere sahip olsa da genel çerçevede nasıl görüldüğü betimsel analiz yoluyla tespit edilmiştir. Betimsel analiz sonucunda oluşan veri seti daha da derinleştirilerek içerik analizine tabi tutulmuş, veriler yeniden gözden geçirilmiş ve kötü karakterlere ilişkin görünümler “fiziksel görünümleri, davranışları, lakapları ve meslekleri” şeklinde çeşitli alt başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Devamında öğrencilerle gerçekleştirilen görüşme verileri de analiz edilmeye başlanmıştır. Veriler, nitel araştırma yaklaşımının gerektirdiği şekilde dikkatle incelenmiş, sırasıyla sınıflandırma ve kodlama işlemi yapılmıştır. Çalışmanın inandırıcılığını artırabilmek için ise ilgili kategoriler altında düşünülen kodlar doğrudan aktarımla verilmiş, bu kodların hangi kitabın hangi sayfasında geçtiği parantez içi ifadelerle belirtilmiştir. Ayrıca geçerlik sağlama metodu olarak öğrencilerden elde edilen hikâye ve resimlere de çalışmada yer verilmiştir.

3. Bulgular

Çalışmada kullanılan her bir alıntıdan sonra parantez içerisinde kitap ismi kısaltması/ öğrenci sınıf seviyesi (6-7-8) ve sayfa numarası/ öğrencinin kimliğini belirten numarası (1n, 2n, 3n...) verilmektedir.

3.1.Çocuk Kitaplarında Kötü Karakterlerin Görünümleri

3.1.1. Çocuk Kitaplarında Yer Alan Kötü Karakterlerin Fiziksel Görünümleri

3.1.1.1. Vücut yapılarına ilişkin görünümler

Çocuk kitaplarında bulunan kötü karakterlerin vücut yapılarına ilişkin görünümlerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Eserlerde karakterler tıg gibi, ince, iri yarı, tombul, göbekli, hafif şişman, atletik yapılı ve zayıf şeklinde betimlenmektedir. Vücut yapıları vurgulanan karakterlerin rollerinin ise arkadaş, akraba, doktor, öğretmen, kadın, komşu, otel sahibi, haydut, komşu çocuğu, cezaevi müdürü, dev, cüce ve denizci olduğu tespit edilmiştir. Örnek verilecek olursa kitaplarda öğretmenlerin, çoğunlukla iri yarı (YB 56), göbekli (BNG 15) ve tombul (SS 28) olarak resmedildiği dikkat çekmektedir. *Babam Nereye Gitti?* isimli eserde öğretmen rolündeki karakterin vücudu, *O zamanlar takılmış bu isim, ama şimdi düz üçgen. Kocaman bir göbeği var.* (15) ifadeleriyle betimlenmiştir. Fazla kilolu bir şekilde betimlemelerin yanında atletik olarak da ele alınan öğretmen branşlarının olduğu *Yolun Başındakiler* adlı kitapta geçen *Öğrencilere yasak olduğunu, oradan giriş çıkış yapılamayacağını yine daha sonra*

öğreneceği ortadaki kapıda, uzun boylu, zayıf ama atletik yapılı biri belirdi. (54) cümlesinden anlaşılmaktadır.

Öğretmen rolünün yanında arkadaş rolünde bulunan karakterlerin de genellikle iri yarı, tombul ve kilolu olarak kurgulandığı görülmektedir (HGÇ 47; STB 26). Ayrıca kabalıkları ile öne çıkan kötü karakterlerin genellikle iri yarı/göbekli olması dikkat çekmektedir (STB 26; UT 79; PG 1- 124; D 21; USÇ 13; ÇP 92; YŞ 107; ŞC 139; ÇSKT 48; GO 43; KÇO 21). Bu durum *Uyuyan Topaç* adlı eserde, *Güneş gözlüklü, iriyarı bir adam çıktı verandaya, "Hey! Kim var orada?" diye bağırdı.* (79) şeklinde aktarılmıştır.

3.1.1.2. Boylara ilişkin görünüm

İncelenen kitaplarda kötü karakterlerin boylarında çeşitlilik olduğu (kısa, orta, uzun) görülmektedir. Boyları ile öne çıkan kişiler rol olarak arkadaş, bekçi, cüce, öğretmen, büyümlü canlı, kaçakçı, cezaevi müdürü, güvenlikçi, zabıta, korsan, hırsız ve heykeldir. Kısa boylu olarak betimlenen karakterler doğüstü güçlere sahip canlı (ŞÇ 34), öğretmen (YB 57; SS 28), kaçakçı (DD 1- 100; ÇK 47), cüce (SPK 35; ŞC 50), cezaevi müdürü (YŞ 107), güvenlikçi (ÇP 81), zabıta (KKÇ 40-41), bekçi (KÇO 13) ve heykeldir (KFA 116). Genellikle okulda otoritenin-baskının temsilcisi öğretmenlerin (YB 57; SS 28) ve bir ülkenin-kurumun güvenliğinden sorumlu görevlilerin (ÇP 81; KKÇ 40-41; KÇO 13) kısa olarak kurgulanmaları dikkat çekmektedir. Devlet memuru olarak verilen öğretmenin boyunun *Sakız Sardunya* adlı kitapta *Sinan Bey kısa boylu, tombul ve parlak yüzlü bir adamdı. Koyu çerçeveli, kalın camlı gözlüklerinin ardında devamlı gözlerini kırpiştirirdi. Neredeyse keldi. Bir tutam saçını kafasının sağ tarafından soluna atar, kelini kapatmaya çalışırdı.* (28) cümlelerinden kısa olduğu vurgulanmaktadır.

Boyları uzun olarak verilen kişiler ise arkadaş (STB 72; YB 87; PG 1- 35), ağaç kesen insan (BBGD 59), büyümlü kadın (PG 1-58), korsan (ÇSKT 63), güvenlikçi (ÇP 82) ve öğretmendir (YB 54). Uzun boylu çocukların kendilerinden kısa boylu olan çocuklara karşı zorbalıkları dikkat çekmektedir (STB 72; YB 87; PG 1- 35).

Son olarak kitaplarda orta boylu kötü karakterin sadece *Sokakta Tek Başına* adlı kitapta akran rolünde olduğu, *Bunu söylerken çevik bir hareketle ayağa fırladı Hayri. Orta boylu, tıknazdı.* (68) cümlelerinden anlaşılmaktadır.

3.1.1.3. Gözlere ilişkin görünüm

Kötü karakterlerin gözlerine ilişkin bulgular da tespit edilmiştir. Gözleri betimlenen kişiler rol olarak arkadaş/akran, büyümlü kadın, kaçakçı, baba, müdür yardımcısı, akraba, ağaç kesmeye giden insan, dev ve cücedir. Kitaplarda gözler, renklerine ve görünümüne göre ayrı ayrı nitelendirilmektedir. Gözler; renklerine göre buz mavisi, çelik mavisi, ispirto rengi, mavi, gri ve kızıl şeklinde betimlenirken görünümüne göre ise kan çanağı kara çerçeveli, pörtlek, kocaman ve çekik şeklinde betimlenmiştir.

Göz renkleri verilen karakterlerin genellikle renkli gözlere sahip olması dikkat çekmektedir. Renkli gözlerin içerisinde de insan ve cüce olarak kurgulanan kötü karakterin gözlerinin genellikle mavi olduğu bulgulardan anlaşılmaktadır (ŞC 50; PG 1- 83; STB 67). Bunun yanında

gri gözler (YB 87), ispirto rengi gözler (PG 1 125-126) ve kızıl gözler de (ŞC 155) birer kitapta kötü karakterler özelliği olarak verilmiştir. Kurgularda göz şekillerine göre bakıldığında çekik-kısık gözlerin yanında pörtlek-kocaman gözlerin de bulunduğu görülmektedir. Örnek olarak *İstanbul'u Çalıyorlar!* isimli çocuk kitabında bulunan kaçakçı kadın karakterin gözlerinin görünümü, *Babam salondaki dosyadan bir fotoğraf alıp geldi. Kırmızı pardesü giymiş, kırmızı şapka takmış, kızıl saçlı güzel bir kadının fotoğrafı. Dudakları alaycı bir şekilde kıvrılmıştı; çekik gözlerinde vahşi, hınzır bir ifade vardı. Veli'nin fotoğrafına bakınca içim ürpermişti; ama bu Carmen San Diego'nun yanında Veli, bebek kadar masum kalırdı.* (140) cümleleriyle anlatılmaktadır. Sokaklarda yaşayan çocuk karakterlerin gözleri ise kan çanağı kara çerçeveli (HAVK 50) ve kocaman (STB 66) şeklinde kurgulanmaktadır.

3.1.1.4. Saçlara ilişkin görünümler

Çocuk kitaplarında kötü karakterlerin saçları ile ilgili görünümler de verilmektedir. Eserlerde yer alan saçlar; ağarmaya başlamış, yağlı, sarı, seyrek, dalgalı, kirli, uzun, kırmızı/kızıl, boyalı, kıvrıkcık, kara fırça, kömür karası ve topuz şeklinde kurgulanmıştır. Ayrıca kel/saçsız olarak kurgulandığı da görülmektedir.

Saçları ile öne çıkan karakterler rol olarak ise kaçakçı, cüce, akran/arkadaş/çocuk, haydut, öğretmen, büyülü kadın, cadı ve korsandır. Karakterlerin saçlarının yapıma tarzı, topuz (YB 85) ve sola yatırma (SS 28) şeklinde aktarılmaktadır. Sola yatırıp kelini kapatmaya çalışan öğretmenin saç *Sakız Sardunya* kitabında, *Sinan Bey kısa boylu, tombul ve parlak yüzlü bir adamdı. Koyu çerçeveli, kalın camlı gözlüklerinin ardında devamlı gözlerini kırıştırdı. Neredeyse keldi. Bir tutam saçını kafasının sağ tarafından soluna atar, kelini kapatmaya çalışırdı.* (28) şeklinde betimlenmektedir.

Saçlar yapısına göre kel (DD 1-100; SG 1- 54; YB 57; HAVK 115), yağlı (HAVK 49; SS 107; STB 66), kıvrıkcık (STB 71) ve dalgalı (PG 1 – 58) olarak sınıflandırılmaktadır. Bu saçlar renk olarak ise saçları ağarmaya başlamış (SPK 35), sarı (YB 87; PG 1-58), kırmızı/kızıl (DD 1-101; İÇ 140; ÇSKT 63), boyalı (SG 1- 187) ve kara/kömür (Ş 49; D 26) şeklinde kurgulanmaktadır. Kadın karakterlerin saçlarının genellikle boyalı, erkek karakterlerin ise kel/saçsız olduğu gözlemlenmektedir. Bunların yanında *Pera Günlükleri 1* kitabında olduğu gibi kadın karakterin saçlarının dalga dalga olduğu da görülmektedir (58). Kadın ve erkek karakterlerin yanında çocuk karakterlerin saçları; yağlı, sarı, uzun, dazlak, kömür karası ve kıvrıkcık olarak resmedilmektedir (HAVK 49; YB 87; STB 66; D 26).

SS 107

Ş 50

Şekil 1-2. Kötü Karakterin Saçına İlişkin Görünümler

Ayrıca kitaplarda öğretmen olan erkek karakterin saçsız olması (SS 28; YB 57), kadın karakterin ise saçlarını topuz yapması (YB 85) dikkat çekmektedir.

3.1.2. Kötü Karakterlerin Davranışlarına İlişkin Görünümleri

3.1.2.1. Kabalıklara ilişkin görünüm

Çocuk kitaplarında bulunan kötü karakterlerin kaba davranışlar sergilediği görülmüştür. Karakterlerin istemedikleri olaylar yaşadıklarında, istekleri yerine getirilmediğinde, kurulan düzenleri bozulduğunda, yasa dışı işlerin neden olduğu stres sonucunda, karşı taraf üzerinde hâkimiyet kurmak istediklerinde ve genel itibarıyla huzursuzluk çıkarmak istediklerinde kaba davranışlara başvurdukları gözlemlenmektedir. Bu davranışı sergileyen karakterler kitaplarda; öğretmen, akran, akran annesi, sağlık personeli, müdür yardımcısı, devlet memuru, çocuk, akraba, komşu, avukat, baba, üvey baba, harami başı, anne, korsan ve suç ortağı rollerinde sunulmaktadır.

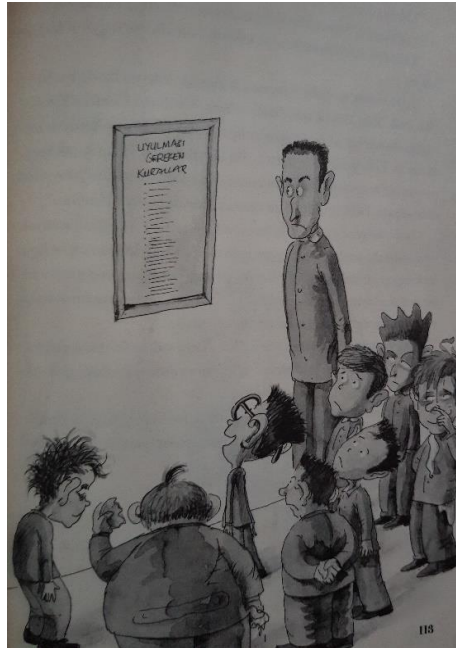
Beklemediği bir anda karşısında aile bireylerini gören dayı karakteri, *Pera Günlükleri1* kitabında *Hangi uğursuz rüzgâr sizi buraya attı Eltaninler! Anneniz babanız size istemediğiniz yerlere girmemeyi öğretmedi mi?* (123) cümleleriyle karakterlere kötü davranmaktadır. Tek kitapta akran annesi, pahalı bir oyuncakçı çocuğun kıracağından korkarak (STB 55) çocuğa karşı kaba bir yaklaşım sergilemiştir. Karakterlerin kendilerinden istenileni yapmadığı durumlarda bu tarz davranışlara maruz kaldıkları da görülmektedir (BNG 121; ŞC 40; DSK 72). Bakışlardan rahatsız olduğu zaman da kaba bir şekilde konuşmak *Çılgınlar Sınıfı-Korsan Takımı* kitapta, *Küçük korsan, "Şu velet ne diye bana bakıp duruyor" dedi huysuzca.* (62) şeklinde betimlenmektedir. Benzer şekilde sırf huysuzluk yapmak için ters davranışlar sergilendiği de eserlerde görülmektedir (D 22; SY 33).

Bir diğer husus kötü karakterlerin karşı tarafı ezme, aşağılama çabaları sonucunda ortaya çıkan davranışlardır (ŞC 38; SYo. 114; HGÇ 46; KK 72; SG 1-76; KÇO 21). Ayrıca diğer kitaplardan farklı olarak *Defneyi Beklerken* kitabında okul arkadaşları Defne'yi ıssız yerlerde sıkıştırıp cinsel içerikli söylemlerde ve tacizde bulunarak rahatsız ettiği görülmüştür (47).

3.1.2.2. Kuralcılıklara ilişkin görünüm

Çocuk kitaplarındaki kötü karakterlerin kuralcı davranışlarına ilişkin görünüm de sıralanmıştır. Devlet ve okul yönetimi gibi resmî kurumların yanında aile içerisinde de kuralların varlığı göze çarpmaktadır. Kural koymanın gerekçesi ise genel itibarıyla karmaşıklığa fırsat vermeden düzeni sağlamaktır (SAÇ 59; ÇŞKT 10; YB 38; M 10; ŞBA 114; KKÇ 44; KÇO 18). Devletin yöneticilerinin kendilerince halkı rahat ettirebilmek adına kural koymaları *Son Adanın Çocukları* adlı eserde, *Bu sorunu gidermek için adanın genel kurulu tarafından yeni kurallar getirilmiştir:* (59) cümleleriyle resmedilmektedir.

Devlet yönetimin yanında okul yönetiminde de öğrencilerin uyması gereken birçok kuralın olduğu görülmektedir. Eserlerdeki, *Taşkınlıkları önlemek adına davranışlara ve kıyafetlere uygun kurallar listesi bulunmaktadır* (ÇSKT 10; YB 38; M 10; ŞBA 114; KÇO 18) ifadesi bu durumu gözler önüne sermektedir. Devlet, okul ve aile içerisindeki kuralların tamamı çocukları kapsamaktadır. Çocukların birçok açıdan kurallar çerçevesinde hayatlarını devam ettirdikleri dikkat çekmektedir.

ŞBA 113

Şekil 3. Kötü Karakterin Kuralcılıklarına İlişkin Görünüm

3.1.2.3. Küfürbazlıklara ilişkin görünüm

Çocuk kitaplarında kötü karakterlerin söylediği küfürle ilgili bulgular görülmektedir. Yaşları yakın çocuk, haydut, baba, cezaevi müdürü ve komşu rolleri küfür eden karakterlerdendir.

Kötü, incitici, kırıcı söz olan küfür eylemi, karşıdaki kişiye sinirlenme ve kişileri sindirip üstlerinde baskı kurma gibi sebeplerden ortaya çıkmaktadır. Hiçbir sebebe gereksinim olmadan karakter özelliği olarak da verildiği görülmektedir.

Cinsiyet bağlamında ele alındığında ise kadın karakterin maruz kaldığı sözlü şiddete örnek olarak kendisine karşı gelinmesine ve yaptığı yanlışın karşısında durulmasına öfkelenen rol olarak komşu, cinsiyet olarak erkek karakter, *Daralan* kitabında ağza alınmayacak küfürler etmektedir (105).

Yaşanılan can sıkıcı/kötü olaylara tepki olarak küfür edilmesi ayrıca dikkat çekmektedir (STB 111; ÇK 157; KK 73; SY 37; KKÇET 47).

Darmadağın kitabında ise kızgınlığın yanında üstünlük kurmak ve karşı tarafı korkutup sindirmek için bağırışlara küfürlere başvurulduğu görülmektedir (23). Akranlar/arkadaşlar arasında yaşanan küfürleşmelerin ise tamamen otorite/üstünlük kurmak için olduğu görülmektedir (STB 132; KKÇET 47). *Domates Saçlı Kız* adlı eserde evin babasının her şeye ve herkese bir sebep aramadan küfretmesi, *Babam önüne gelene sövüyor. Sıcak suya, tıraş köpüklerine, havluya, anneme, her şeye. Sık sık saatine bakıyor. Hızlı koştuğu için zavallı saate bile söyleniyor.* (86) şeklinde ifade edilmektedir.

3.1.2.4. Öfkeli-sinirli davranışlara ilişkin görünümeler

Eserlerde kötü karakterlerin öfke-sinir içeren davranışlarına ilişkin bölümler de verilmektedir. Kitaplarda öfkeli davranışlarıyla dikkat çeken karakterler; okul müdürü, müdür yardımcısı, öğretmen, koruma, akran, ebeveyn (öz-üvey), dev, dayı, korsan, devlet başkanı, doktor, otel sahibi ve cezaevi müdürüdür. Kötülerin öfkeli tavırlarına maruz kalan karakterler ise öğrenci, evlat, arkadaş, anne, insan, yeğen, kadın, doktor ve mülteci ailedir. Okul çevresinde bulunan karakterler arasında okul yönetiminin (müdür, müdür yardımcısı, öğretmen) öğrencilere karşı öfkeli davranışlar sergiledikleri görülmektedir (M 114; ÇSKT 100; YB 58; ŞBA 34; KÇO 20).

DSK 112

ŞBA 67

Şekil 4-5. Kötü Karakterin Öfkeli-Sinirli Davranışlarına İlişkin Görünümler

Aile içerisinde de öfkeli yaklaşımların varlığı göze çarpmaktadır. Anne ve babanın ayrı ayrı çocuğa (DSK 80; Dar 114) öfkelenmelerinin yanında babanın anneye (Dar 22-23) öfkelenildiği de görülmektedir. *Daralan* adlı kitapta ise baba karakterinin sebep aramadan ve kişi ayırt etmeden herkese ve her şeye öfkelenildiği görülmektedir (69). Aile içerisinde yaşanan olayların dışında akrabaların da öfkelendikleri görülmektedir. *Olmayan Ülke* isimli kitapta dayının yeğene öfkelenmesi, *Karşısında kendinden katbekat büyüklükte bir kertenkele olmasına rağmen öfkesine hâkim olamayan örümcek görünümündeki dayı hiç gerilememiş, aksine hızla atılmış rakibinin üzerine.* (133) şeklinde betimlenmektedir. Akranların pazarın en iyi yerinde kimin tezgâh açacağı hususunda anlaşmazlığa düştüğü için birbirlerine karşı öfke besledikleri *Korsan Kitap Çetesi* adlı kitapta görülmektedir (46). Aynı kitapta arkadaşlarına ihanet edip karşı tarafla iş birliği yapan çocuk karakterin, eski arkadaşlarına karşı oldukça öfkeli resmedildiği görülmektedir (KKÇET 222).

Kurgulanan kötü karakterlerin genel itibari ile çocuklara öfkelendikleri gözlemlenmektedir (Dar 114; M 114; SAÇ 60; UT 79-80; DSK 80; KKÇET 46; ŞÇ 150; SY 40; USÇ 11-12; Ş 142-143; KÇO 20; YŞ 32-33; ŞBA 34). Karakterler, olaylar istenilen şekilde tezahür etmediği zaman veya korkuya kapıldıkları zaman öfkeli davranışlar sergilemektedirler. *Son Adanın Çocukları* kitabında korumaların korktukları için çocuğa öfkelenip şiddet uygulamasının (60) yanında, *Domates Saçlı Kız* kitabında anne karakterinin, çocuğunun masayı sallamasına öfkelenildiği ve öfkesini dizginleyemeyip şiddete başvurduğu görülmektedir (86-87). İnsanların birbirine öfkelenmelerinin yanında *Şaşkın Cengâver* adlı eserde devler, insanların yaklaşımlarına öfkelenmiştir. Öfkelenmesinin temel nedeni, insanların onun istemediği şeyleri yapmalarındadır (141). Kötü karakterlerin öfkelendikleri zaman verdiği tepkiler ise bağırarak, öfkeyle eşya fırlatmak, diş gıcırdatmak, sövmek, tehdit etmek, titremek, kızgın bakmak ve öfkeyi fiziksel şiddete dönüştürmek şeklinde aktarılmaktadır (USÇ 11-12; SAÇ 60; DSK 86-87; ÇSKT 100; Dar 114; UT 79-80; Dar 22-23; SY 40; D 69; Ş 142-143).

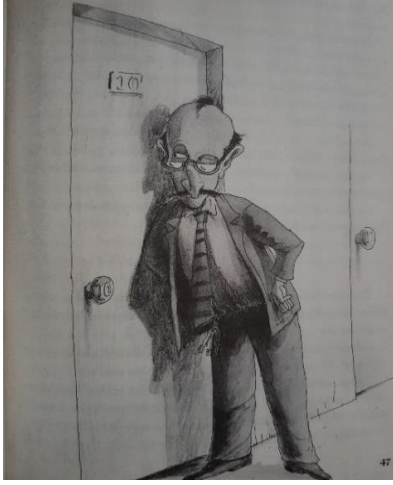
3.1.2.5. Kötü Karakterlerin Lakaplarına İlişkin Görünümler

Mevcut çocuk kitaplarında yer alan kötü karakterlere takılan lakaplarla ilgili görünümler yer almaktadır. Bu takma isimlere maruz kalan karakterler; öğretmen, okul müdür yardımcısı, okul müdürü, komşu, doktor, akran, kasap, zabıta, devlet başkanı, cezaevi müdürü ve korsandır. Karakterlere takılan lakaplar arasında ise eziyet, fırlıdak, goril, ibili, ibretlikler, üç silahşorlar, kara, kıl, kılkuşruk, kirpi kafa, korkuluk, köpekbalıği, köstebek, üçgen, yapış, zebella, Tolga ve pırasaları yer almaktadır.

Lakap takılan kötü kişilerin çoğunlukla okuldaki karakterler olduğu görülmüştür. Öğretmenlere takılan lakaplar arasında eziyet, üç silahşorlar ve üçgen bulunmaktadır (USÇ 109; YB 52; BNG 15). Öğretmenlere ya davranışlarına göre ya da fiziksel özelliklerine göre isimler takıldığı görülmektedir. *Umut Sokağı Çocukları* adlı eserde bu durum, *İlk dersimiz matematik. Öğretmenimiz Eziyet Mehmet yeni bir konuya başlıyor ve bütün keyfimi kaçırıyor.* (109) cümleleriyle betimlenmektedir. Müdür ve müdür yardımcısına takılan takma isimlerde daha acımasız olduğu görülmektedir. Bu takma isimler arasında goril (YB 56), kılkuşruk (ŞBA

15) ve ibili (M 10) yer almaktadır. *Yolun Başındakiler* kitabında okul müdürüne goril lakabının takılması, *Bu kez konuşma sırası, iriyarı öğretmendeydi. Kendisini ötekiler gibi tanıtmamıştı ama okul müdürü olduğu ve ona "Goril" adı takıldığını kısa sürede öğrenecekti İsmet.* (56) şeklinde ifade edilmektedir.

Öğretmen- Kilkuyruk

ŞBA 47

Devlet Başkanı-Köpekbalığı

SAÇ 28

Şekil 6-7. Lakaplara İlişkin Görünümler

Çocuk karakterlerin birbirlerine karşı da bu tarz hitap şekilleri kullandıkları görülmektedir. Bunlar; ibretlikler, kirpi kafa, yapış, Tolga ve pırasalarıdır (YB 52; USÇ 80; BNG 48; HAVK 54). Birbirleriyle sürekli çekişmede olan akranların kötü karakter olarak verilen çocuklara taktıkları isim *Babam Nereye Gitti?* kitabında *Tolga ve pırasaları* şeklinde yer almaktadır (48). Daralan kitabında komşu rolünde kurgulanan baba karaktere kabalıklarından dolayı *Zebella* (26) denilmektedir. Bu karakterlerin yanında devlet memuru ve devlet yönetimi görevlerini gerçekleştiren kötü karakterlerin de lakaplara maruz kaldığı görülmektedir. *Kömür Karası Çocuk* adlı kitapta bulunan zabitanın mülteci çocuğa karşı yaklaşımı ona *Korkuluk* denilmesine sebep olmuştur (16). *Son Adanın Çocukları* adlı eserde devlet başkanının dudaklarının yapısı ve bakışları gibi fiziksel özelliklerinden ötürü *Köpekbalığı* lakabına maruz kaldığı gözlemlenmektedir (126). *Kaya Çıkmazı'ndaki Okul* kitabında ise doktora, yaptığı kötü işlerle ünlenmesinden dolayı *Kara* lakabının takıldığı görülmektedir (55).

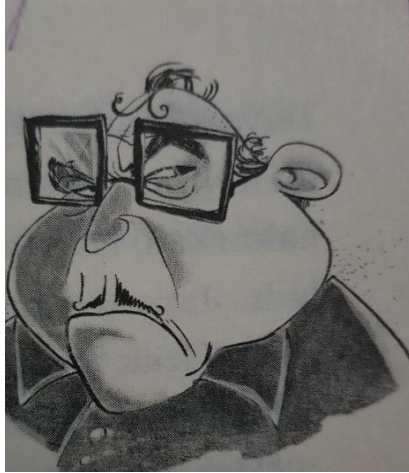
3.1.2.6. Kötü Karakterlerin Mesleklerine İlişkin Görünümler

İncelenen eserlerde kötü karakterlerin meslekleri de betimlenmektedir. Eserlerde insanlara çeşitli kötülükler yapan karakterlerin meslekleri; devlet başkanı, çalışan (işçi), atölye sahibi, bahçıvan, koruma, doktor, hemşire, istasyon şefi, zabıta, okul müdürü/müdür yardımcısı, öğretmen, cezaevi müdürü, otelci, bekçi, profesyonel ağlayıcı, oto tamircisi veya yurt yöneticisidir. Örnek olarak *Çöp Plaza* adlı kitapta hemşirenin çocuğa karşı sert yaklaşımı, *"Bana bak, anarşist misin nesin sen? Buradan karakola yollanmak isteniyorsan kapa çenenini!" dedi hemşire.* (100) şeklinde anlatılmaktadır. Bunun yanında Kara Doktor lakaplı doktorun yasa dışı işler yaptığı da görülmektedir (KÇO 21).

Okul yönetiminin (YB 55-56; M 9-10; ÇSKT 5; KÇO 18; SKOA 8), devlet yönetiminin (SAÇ 22), yurt yönetiminin (ŞBA 15), cezaevi yönetiminin (YŞ 34) ve otel yönetiminin (USÇ 11) kötü karakter olarak kurgulandıkları görülmektedir. Bu durumun yöneticiliğin vermiş olduğu otorite kurma isteği ile doğru orantılı olduğu gözlemlenmiştir. Okul yönetiminde yer alan kötü karakterlere örnek olarak *Yolun Başındakiler* adlı kitapta bulunan okul müdür yardımcısı, *Lacivert takım giysili, ceketinin bütün düğmeleri ilikli bir başka öğretmen ise, iki adım öne çıkarak çekilenin yerini aldı. ... İncecik dudakları hiç konuşmayacakmış gibi sıkı sıkı kapalıydı. Bu da, öğrencilerin korkulu rüyası, Müdür Yardımcısı Celil Bey'den başkası değildi.* (55) cümleleriyle betimlenmektedir.

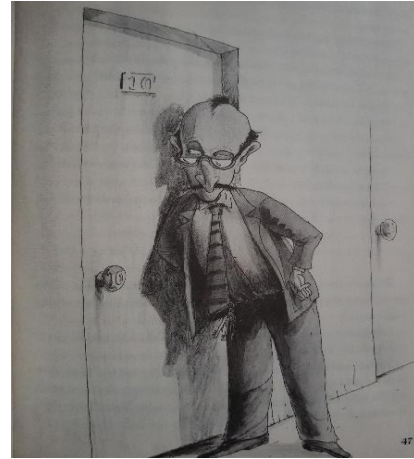
Kişilerin kötü olarak verildiği bir diğer meslek grubu öğretmenliktir. Öğretmenler öğrencilerine zulmeden, öğrenciler arasında ayrımcılık yapan, öğrenciler tarafından korkulan ve sevilmeyen tipler olarak kurgulanmaktadır. Kurgularda yer alan öğretmenlerin branşlarının/alanlarının ise matematik (USÇ 109, BNG 15, SS 28), beden eğitimi (YB 55), coğrafya (KÇO 18), edebiyat (BNG 15), müzik (YB 74), tabiat bilgisi (YB 85), tarih (M 69) ve sınıf eğitimi (YÖ 138) olduğu görülmektedir. Çoğunlukla matematik öğretmenlerinin kötü karakter olarak betimlendiği gözlemlenmiştir (USÇ 109; BNG 15; SS 28).

Öğretmen

SS 29

Öğretmen

ŞBA 47

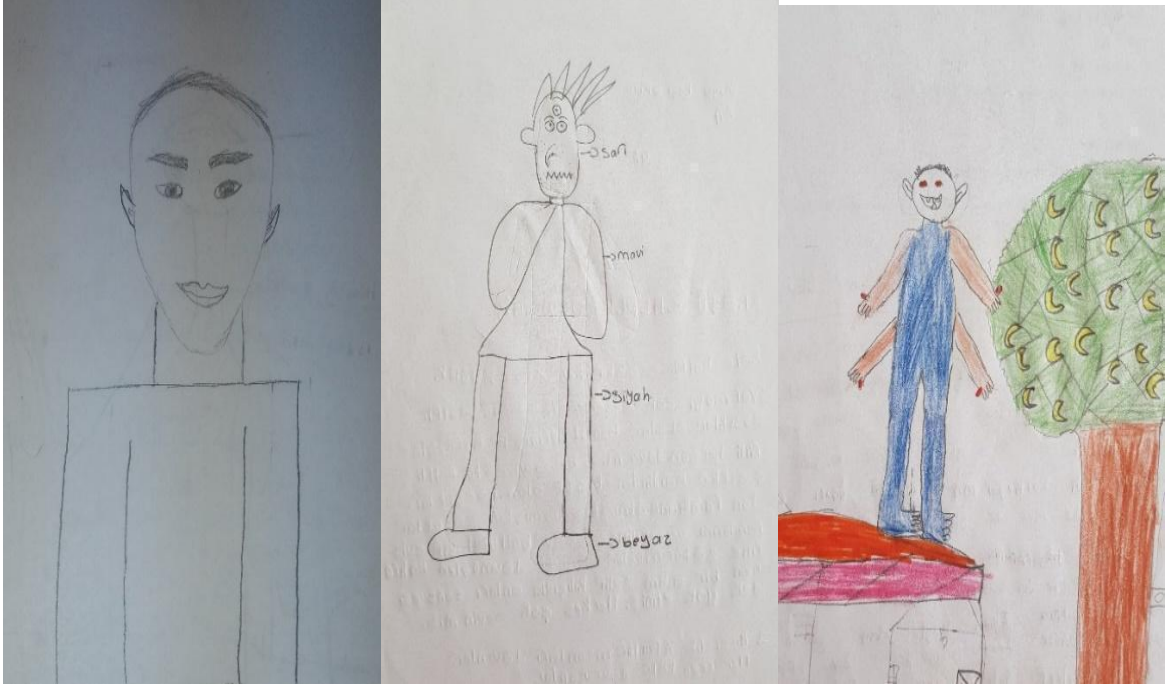
Şekil 8-9. Mesleklere İlişkin Görünümler

Korsan Kitap Çetesi ve *Kömür Karası Çocuk* kitaplarında devlet memuru olan zabitanın görevini yerine getirdiği için kötü karakter olarak ele alındığı tespit edilmiştir (KKÇET 224-225; KKÇ 34). Ailede kötü olmasına karşın çalışan insanların genellikle baba olduğu görülmektedir (Dar 14; DSK 68; SY 30). Sadece *Domates Saçlı Kız* adlı kitapta anne karakterinin çalışması eserde, *İstasyon şefiymiş adam... Annem dokuma atölyesinde çalışıyormuş...* (68) şeklinde betimlenmektedir. *Karga Feramuz'un Aşkı* kitabında insan karakterin yerine heykel olan Agrippina'nın (94) ilk olarak ölümlerin ardından ağlayarak bağırıp çağırma işini yaptığı, devamında Nazlı'nın evinde yardımcı olarak işe başladığı görülmektedir (141). Agrippina'nın yanında *Süper Gazeteciler 1* adlı eserde, yanında çalıştığı insanlara zarar veren kötü karakterler bulunmaktadır (112).

3.2. Kötü Karakterle İlgili Öğrenci Algılarının Yazınsal ve Resimsel Görünümleri

3.2.1. Ortaokul Öğrencilerinin Algılarına Göre Kötü Karakterlerin Fiziksel Görünümleri

Ortaokul öğrencilerinin, kötü karakterlerin fiziksel özellikleriyle ilgili görüşlerine yer verilmektedir. İlk olarak öğrencilerin kötü nitelikler atfettikleri karakterlerin kulakları kepeçdir (8.2n, 8.4n, 8.7n, 7.1n, 7.9n, 6.7n, 6.6n).

8.4n

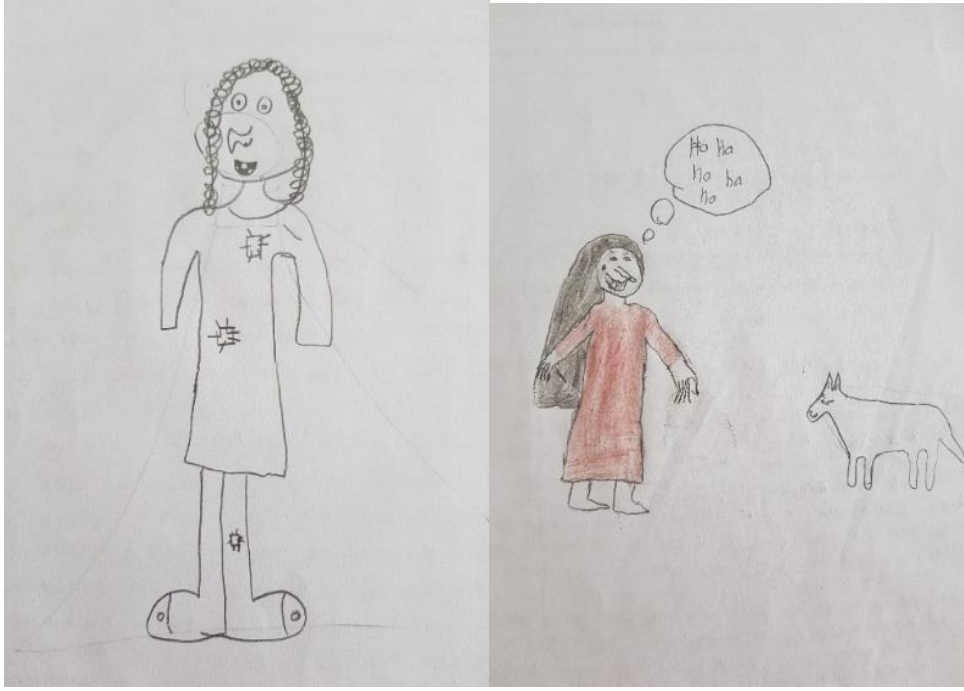
7.1n

6.12n

Şekil 10-11-12. Öğrenci Algılarına Göre Kötü Karakterin Kulaklarına İlişkin Görünümler

Öğrenci çizimlerinden görüldüğü üzere kötü olarak betimledikleri karakterlerin saçları; yapıları, renkleri ve yapıma tarzları şeklinde sınıflandırılabilir. Saç yapılarına bakıldığı zaman karakterlerin *kel* (8.7n, 8.8n, 6.7n), *uzun* (7.5n, 6.3n), *kıvrıkcık* (7.5n) ve *kısa/küt* (8.1n, 8.3n, 7.3n, 7.6n, 7.7n, 7.9n, 7.10n, 6.6n, 6.2n) olduğu görülmektedir.

Öğrenciler kötü olan kişileri genellikle küt/kısa saçlı kurgulamaktadırlar. Saçların renklerine bakıldığı zaman *sarı* (8.3n, 8.2n, 7.1n, 7.3n) veya *siyah* (7.7n, 6.3n) olarak betimlendiği görülmektedir. Öğrencilerin algılarına bakıldığı zaman genellikle renkli saçlıların kötü olarak düşünüldüğü gözlemlenmektedir. Bir diğer fiziksel özellik ise burundur. Kötü karakterlerin burunları sivridir (8.3n, 7.1n, 7.5n, 7.11n, 6.3n). Tüm sınıf düzeylerinde öğrenciler, burnu betimlerken sivri olarak kurgulamıştır. Burnu sivri olarak kurgulayan öğrencilerin tamamı kızdır.

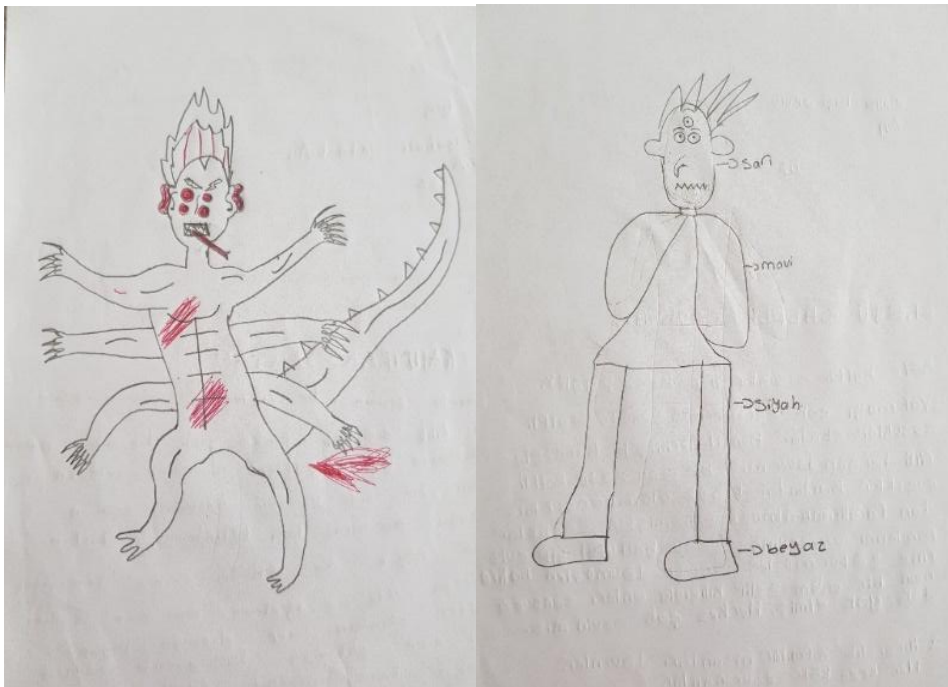

7.5n

6.4n

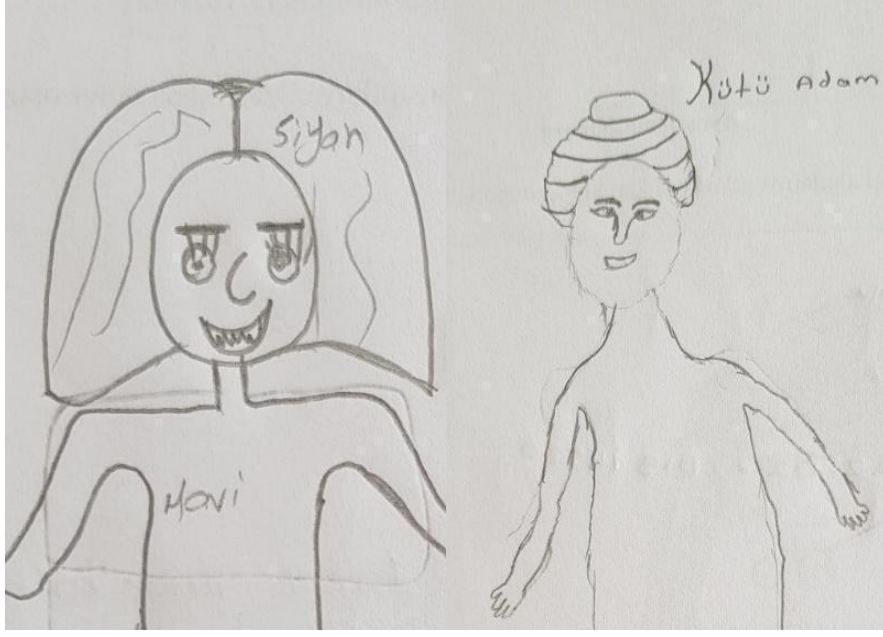
Şekil 13-14. Öğrenci Algılarına Göre Kötü Karakterin Burunlarına İlişkin Görünümler

Karakterlerin gözlerine bakıldığı zaman ise renklerine, yapılarına, sayılarına ve rahatsızlıklarına göre gruplandırılmaktadır. Renk olarak insanların göz renkleri *siyahken* (8.3n, 8.8n) dev-şeytan gibi canlıların göz renkleri *kırmızıdır* (7.4n, 6.5n). Yapılarına bakıldığı zaman ise *çekik* (8.4n, 8.6n) veya *büyük* (7.5n) olduğu görülmektedir. Öğrenciler devleri-canavarları kurgularken *üç* (7.1n) veya *dört* (7.4n) gözlü olarak kurgulamaktadır.

7.4n

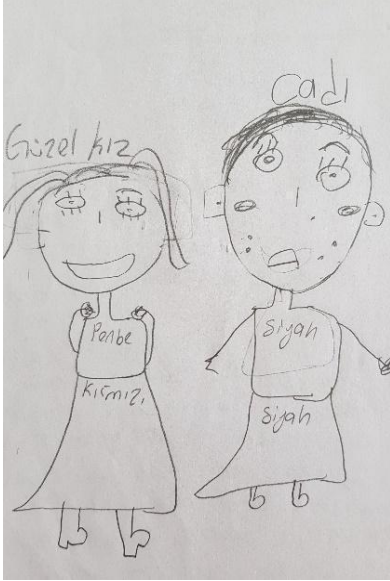
7.1n

7.7n

7.12n

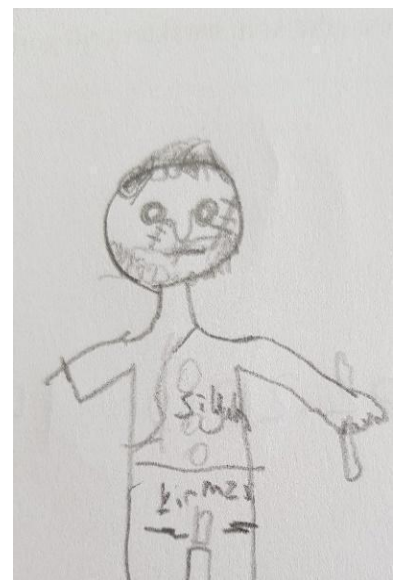
Şekil 15-16-17-18. Öğrenci Algılarına Göre Kötü Karakterin Gözlerine İlişkin Görünümler
Kötülerin çeşitli rahatsızlıklarının olduğu öğrencilerin hikâyelerinde de *Körkos aslında kör değildir. Sadece sol gözünde % 30 görme kaybı vardır. şeklinde yer bulmuştur (8.6n).*

7.9n

6.4n

7.6n

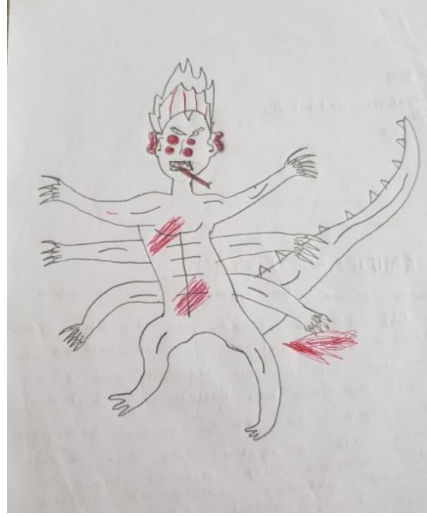
8.1n

8.5n

Şekil 19-20-21-22-23. Öğrenci Algılarına Göre Kötü Karakterin Fiziksel Görünümleri

Çizimlerde ve hikâyelerde yer alan kötü karakterlerin vücutlarına bakıldığı zaman kimi karakterlerin kaslı veya yakışıklı olduğu görülmektedir (8.5n, 8.2n, 7.4n, 7.10n). Kötü karakterleri kaslı betimleyen öğrenciler erkek (8.2n, 7.4n, 7.10n); yakışıklı betimleyen öğrenci ise kızdır (8.5n). Sadece bir hikâyede zorla evlendirilen bir kızın zorla evlendirildiği adam, *Anne ve babası cahil olduğu için kızın okuyup meslek sahibi olmasına engel olmuş ve okuldan kaydını aldırır aldırılmaz şişko ve kel bir adamla evlendirmişler.* şeklinde betimlenmektedir (8.7n). Öğrencilerin kötü karakter algılarına bakıldığı zaman kaşların ve dişlerin de fiziksel özellik olarak vurgulandığı görülmektedir. Ele alınan kaşlar *çatık* (8.1n, 8.3n, 7.11n, 6.7n); dişler ise *sivri* (7.2n, 7.8n) veya *çürüktür* (7.5n, 7.7n, 7.11n, 6.3n, 6.6n, 6.8n, 6.5n). Görüldüğü üzere kaşlar, tüm sınıf düzeyindeki öğrenciler tarafından ele alınırken dişler son sınıf öğrencileri tarafından önemli bir özellik olarak düşünülmemiştir. Hikâyesinde şeytanı anlatıp onu resmeden öğrencinin, şeytanın dilini uzun ve çatallı çizerek yılan ya da benzeri varlıklarla ilişkilendirdiği söylenebilir (7.4n).

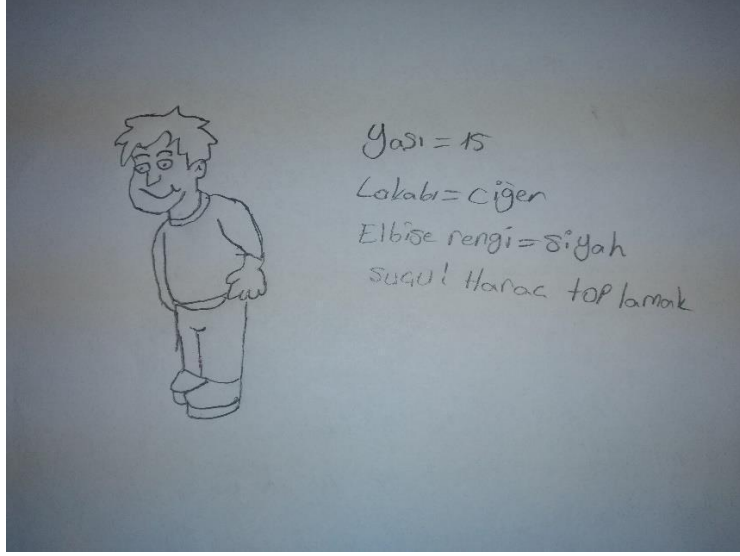
7.4n

Şekil 24. Öğrenci Algılarına Göre Kötü Karakterin Diline İlişkin Görünüm

3.2.2. Ortaokul Öğrencilerinin Algılarına Göre Kötü Karakter Davranışlarının Görünümleri

Ortaokul öğrencilerinin kötü karakterlere ilişkin davranış görünümleri ele alınmaktadır. Kötü olarak ele alınan karakterlerin davranışları olarak öğrenciler, genel itibari ile yalan (8.2n, 8.3n, 8.4n, 8.5n, 8.9n, 8.10n, 7.7n, 7.8n, 7.9n, 6.4n) ve iftira (7.4n, 6.8n) gibi doğruyu yansıtmayan sözlere yer vermiştir. Örnek olarak öğrenci, kötü karakteri *kıskanç, şımarık ve yalancı* (8.5n) şeklinde betimlemektedir. Sınıf seviyelerine bakıldığı zaman 8. sınıf öğrencilerinin yalan söylemeyi katı bir şekilde reddetmelerinin yanında 7. ve 6. sınıf öğrencilerinin bu duruma daha ılımlı yaklaştığı görülmektedir. Vurgulanan bir diğer kötü davranış biçimi ise kıskançlıktır. Tüm sınıf seviyelerinde bir başkasını kıskanıp içten içe o kişiye karşı kötü duygular beslemek kötü karakter özellikleri olarak görülmektedir. (8.5n, 8.9n, 7.5n, 7.7n, 6.4n, 6.8n, 6.10n). Öfke ve bu öfkenin getirisi olarak zorba tavırlar da öğrenci algılarında kötü davranış biçimlerindedir. Kötü karakterlerin öfkeli-sinirli olduğunu düşünen öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığı zaman 8. sınıfların yer almadığı görülmektedir (7.4n, 7.7n, 7.10n, 7.11n, 6.2n, 6.3n, 6.4n, 6.9n). Cinsiyet dağılımına bakıldığı zaman ise eşit ölçüde bu davranışın kötü olarak ele alındığı görülmektedir. Bir başka davranış şekli olarak karakterler, zorba olarak betimlenmektedir. Zorbalık türü olarak ise öğrencilerin akranlarından haraç alma davranışını öne çıkardığı görülmektedir (8.3n, 7.1n). Akran zorbalığının yanında aile içerisinde yer alan zorbalıklarda bulunmaktadır. Bu durumu 8.4n’li öğrenci, okumak istediği

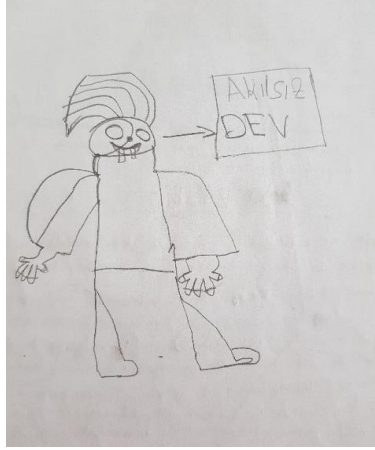
hâlde kız çocuklarının okuma hakkının elinden alınıp kendinden büyük bir insan ile evlendirilmesini “zorbalık” olarak aktarmaktadır.

8.3n

Şekil 25. Öğrenci Algılarına Göre Kötü Karakterin Zorba Davranışına İlişkin Görünüm

Ayrıca zorbalık uygulayan insanların cahil olduğuna inanılmaktadır. Kız çocuklarını okutmamak öğrencilerde, *Cahilliklerinden ötürü zorbalık yaparlar/çocuklarının haklarını ellerinden alırlar.* düşüncesini doğurmaktadır (8.4n, 7.13n). Bu tarz düşüncelerini aktaran öğrenciler, sınıf düzeyi olarak çeşitlilik gösterse de cinsiyet olarak kızdır.

6.3n

Şekil 26. Öğrenci Algılarına Göre Kötü Karakterin Davranışına İlişkin Görünüm

Kabalık (7.1n, 7.3n, 7.5n, 7.9n) davranışı da kötü karakterlere aittir. Öğrencilere göre küfür (7.8n), sözlü şiddet kapsamında ele alınabilecek kötü karakter özelliklerindedir. Bu durum, *Kurt her gün arkadaşlarına her zaman kötü laflar (küfürler) ve zararlı tuzaklar hazırlıyormuş.* cümleleriyle ifade edilmiştir. Karakterin lakabı ve yaşı aktarılırken 7 dilde polislere küfür ettiği görülmektedir (8.6n). Bu davranışı ele alırken öğrenci hikâyesinde şu cümlelere yer vermiştir:

Körkos 7 dil biliyor. Bu yüzden polisleri bilmedikleri dillerde küfür eder. Körkos mesleği olmayan ama hırsızlık suçunu çok yapar.

Kötü davranışların ötesinde öğrenciler, kötü karakterlerin olumlu özelliklerine de yer vermiştir. Bu davranışlar arasında; saf olma (8.1n, 7.4n, 6.4n), merhametli olma (8.6n), zeki olma (8.6n) ve prensip sahibi olma (8.6n) bulunmaktadır. Kötü karakterin olumsuz davranışlarının yanında olumlu özellikleri *Körkos hırsız olmakla birlikte prensipleri olan biridir. Çevresinde merhametli ve zeki olmasıyla bilinir. Zenginlerin mallarını çalıp fakirlere dağıtır.* cümleleriyle aktarılmaktadır (8.6n).

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışmaya dâhil edilen çocuk kitapları ile öğrencilerden elde edilen veriler arasında paralellik olduğu, ayrıca çocuk kitaplarında, kötülük görünümünün daha detaylı sunulduğu tespit edilmiştir. Kitaplarda bahsi geçen kötü karakterlerin kimi zaman yakın çevresi veya kamu görevlisi olduğu kimi zaman ise o ana kadar hiç tanımadıkları karakterler olduğu tespit edilmiştir. Kişilere, aile özelinde bakıldığı zaman kötü karakterlerin öz veya üvey ebeveynlerden seçildiği, bir genellemeye gidilmeyip kötülüğün aile bireyleri arasında çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Aile içerisinde kötü karakterlere yer verilirken dikkat edilmesi gereken husus, Oğuzkan'ın (2013) da ifade ettiği gibi üvey anne-baba veya yetimlik-öksüzlük gibi kavramlara yer verilmemiş olmasıdır. Zira incelenen kitaplarda da üvey ebeveynlerin varlığı kadar öz fakat kötü görünümlere sahip ebeveynlerin varlığı bu konuya karşı sergilenen tavrın hassasiyetini gözler önüne sermektedir.

Bunun yanında kötü olarak betimlenen kamu görevlisi karakterlerin, günlük hayatta da çok fazla karşılaşılan polis, doktor/hemşire ve gardiyan gibi karakterler olduğu görülmektedir. En fazla kötü özellikleriyle kurgulanan karakterlerin ise okul ve arkadaş çevresinde olduğu tespit edilmiştir. Küçük okurların, okul ortamında yaşça büyük olarak öğretmen-müdür-müdür yardımcısıyla; arkadaş olarak ise akranlarıyla muhatap olmaları bu durumu ortaya çıkarmış olabilir.

Çocukların insanları tanımaya katkıda bulunan edebiyat, kurgusal nitelikli çocuk kitaplarında betimlenen karakterlerin portrelerinin gerçekçi kurgulanmasını zorunlu kılmaktadır Lukens vd. (2018) White'in Örümcek Ağı adlı metinde iyiliği vurgulamak için kimi kötü görünümler sergileyen yan rol Templeton'u tanıtırken obur ve kişisel çıkarlarını ön planda tuttuğunu aktarmıştır. İncelenen kitaplarda da kötülerin genellikle şişman olduğu görülmektedir. Böyle bir genellemenin yapıyor olması günümüz hastalığı olan obeziteye yakalanmış çocukların, belirli ortamlarda dışlanmalarına ve duygusal çöküntülerine neden olabilir. Eserlerde yer alan kötü karakterlerin bir diğer fiziksel görünümü olan boyları hususunda bir genelleme yapılmamıştır. Lâkin orana vurulduğu zaman, kısa boylu karakterlerin daha fazla istenmeyen davranışlar sergilediği gözlemlenmiştir. Literatürde de Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın (1999) eserinde yer alan kısa boylu kişiler hakkında "Boyu kısa olanın hilesi çoktur." gibi kötü söylemler, insanlar arasında kısa boylu insanlara karşı ön

yargılı bir yaklaşıma sebebiyet verebilmektedir. Zaman zaman birbirlerine karşı acımasız tutumlar sergileyen öğrencilerin, kötü karakterleri betimlerken boy konusuna hiç yer vermemesi, çizimlerinde portreye odaklanmalarından kaynaklanmış olabilir.

Kitaplarda gözleri ile öne çıkan kişilerin ise gözlerinin farklı açılardan ele alındığı tespit edilmiştir. Kurgularda gözleri betimlenen kötü karakterlere bakıldığı zaman genellikle renkli gözlü oldukları, gözlerinin görünümünde ise bir genellenin olmadığı dikkat çekmektedir. Konuyla ilgili öğrenci görüşlerine bakıldığı zaman elde edilen veriler ile çocuk kitaplarından elde edilen kimi verilerin örtüştüğü görülmektedir. Bu verilere ek olarak öğrencilerin kötü karakterleri 3-4 gözlü olarak aktardığı görülmektedir. Saçlar da yapılarıyla, renkleriyle hatta yapıma tarzlarıyla öne çıkmıştır. Kitaplarda karakterlerin saç yapıları yağlı, kıvrıkcık şeklinde ifade edilmekle birlikte kötü karakterlerin hatırı sayılır bir kısmı saçsız/kel resmedilmiştir. Bu durumu öğrenciler de benzer şekilde ifade etmiştir. Karakterlerin saçlarında bir genelleme yapılmazken saç renkleri kitaplardaki gibi farklı farklı düşünülmeyp sarı veya siyah olarak genellemeye gidilmiştir. Ayrıca kitaplarda kurgulanan karakterler, kimi zaman güzel/yakışıklı olarak aktarılsa da genellikle betimlenen organlar çirkin bir görünümle sunulmuştur. Geleneksel masalarda yer alan kötü karakterlerin dış görünüşlerinin genellikle çirkin olduğunu ifade eden Sever (2017) ile bulguların örtüşmesi 21. yüzyılda dahi kötü algısının değişmediğini gözler önüne sermektedir. Karakterlerin fiziksel görünüşleriyle ilişkilendirilerek kötü ilan edilmesi, doğuştan gelen fiziksel özelliklere karşı ön yargıların oluşmasına neden olabilir. İncelenen kitaplarda da görüşülen öğrencilerde de kötü karakterlerin, benzer fiziksel görünümlere sahip olması, insanları tanımadan kötü damgasının vurulmasına ve onların toplumdan ayrıştırılmasına sebep olabilir. İnsanların elinde olmayan fiziksel görünümleri ile çevresine zarar veren kötü kimseler oldukları düşüncesinin edinilmesi son derece yanlıştır.

Büyük çoğunlukla bir düzeni sağlamak için konulan kuralların getirisi olarak kuralcılık da kötü karakterlerin büründüğü davranış biçimlerinden biridir. Görüşme verileri incelendiğinde öğrencilerin kötü karakter algılarında, sürekli kurallar koyan ve kuralcı yaklaşımlar sergileyen kötü karakterler bulunmamaktadır. İncelenen kitaplarda kaba ve küfürlü söylemler kötülerin sergilediği davranışlar arasında görülmektedir. Bu kapsamda kitaplar ile gerçekleştirilen görüşmeler arasında benzerlikler olduğu tespit edilmiştir. Olumsuz kişi davranışlarından bir diğeri de gereğinden fazla öfkeli olunmasıdır. Görüşmeler ile incelenen kitaplardaki bulgulardan benzer sonuçlar elde edildiği, öfkeli kişilerin zorbalığa sık sık başvurduğu tespit edilmiştir. Zorbalığa ilaveten öğrenci görüşlerinde haraç alma durumu da ele alınmaktadır. Kötü karakterlerin davranışları içerisinde hemen hemen her kitapta yer alan davranış türü ise kabalıktır. Kabalık, çoğunlukla ya düzenlerinde istem dışı olaylar yaşandığında ya da hâkimiyet kurmak ve huzursuzluk çıkarmak istendiğinde başvurulan bir davranıştır. Öğrenci görüşlerinin kitaplardaki bulgularla örtüştüğü görülmekle birlikte bu davranışı ifade eden öğrencilerin tamamının kız olması dikkat çekmektedir. Kitaplardan elde edilen bu davranışlara ek olarak öğrencilerin, cahil insanların tekdüze fikirlerinden ötürü başka insanların canlarını yaktığını vurguladığı tespit edilmiştir.

Ayrıca öğrencilerin cinsel istismar harici istismar çeşitlerinin hemen hemen hepsine örnek verdiği de gözlemlenmiştir. Şiddet, kabalık gibi kimi olumsuz görünümünün küçük okurlara sunulmaması gerektiğini düşünen araştırmacıların aksine Zivtçi (2005), çocukların sorunlarla başa çıkamayacağını ve sorunları çözebilecek bir kişinin gerekliliğini dile getirmektedir. Fakat çocuk edebiyatının birinci işlevi olan estetik zevkin yanında çocukları gerçek hayata hazırlama işlevi gereğince onlara kaybetmek de acı da usulünce tattırılmalıdır. Hayal kırıklığı yaşatılmadan, umutsuzluğa sürüklemeyen, başarısızlık da acı çekmek de kısacası hayatta hep güzel şeylerin olmadığı ilk olarak çocuğa okuduğu kitaplar ile aktarılmalıdır. Yılmaz & Yakar'ın (2018) da çalışmasında belirttiği gibi kötü karakterler de olsalar olumsuz özelliklerinin yanında insan olduğunu vurgulayabilecek/hatırlatabilecek kimi olumlu özelliklerin de yer alması gerekmektedir. Olumlu görünüm olarak öğrencilerden elde edilen kimi veriler literatürle örtüşmektedir. Kötülük kavramı, insanın davranışlarıyla doğrudan ilişkilidir. Bahsi geçen davranışların herhangi birini sergileyen insan "kötüdür" gibi, genel bir yargı edinilememekle birlikte o davranışın kötü/olumsuz olduğu göz ardı edilemez. Bu davranışlar kötü olarak atfedilse bile o davranışından ötürü kişilere kötü karakter demek doğru olmayabilir. İnsanların, kötü davranışlar sergileseler bile bu davranışlarından pişman olup vazgeçebilecekleri unutulmamalıdır.

Dikkat çeken bir diğer husus ise öğrencilerin kötü karakterlere lakap takarken lakap sebeplerinin çocuk kitaplarıyla benzerliğidir. Öğrencilerin kötü karakterlerle ilgili yazdıkları hikâyelerde lakaplara fazla yer vermediği tespit edilmiştir. Elde edilen verilerde, öğrenciler tarafından kötü karakterlere fiziksel kusurundan ötürü lakaplar takıldığı görülmektedir. Bunun haricinde çocuk kitaplarında yer alan kötü karakterlerin neredeyse tamamının bir lakabı bulunmaktadır. Lakapların çoğunun ya okul yetkililerine ya da akranlara karşı olması ise çocuğun günlük hayatta kimi zaman ailesinden bile fazla zaman geçirdiği ortamlarda olmasından kaynaklanabilir. Kötü karakterlere takılan lakapların kimi fiziksel görünüşünden kimi ise davranışlarından ötürü olduğu da tespit edilen bir diğer husustur. Kötü karakterlere lakap takılmasının yanında günlük hayatta da çocuk-yetişkin denilmeksizin birçok insana lakap takılmaktadır. Bu durumda bazı insanlar, duygusal boşluğa düşüp özgüvenlerini kaybedebilir. Hatta kendilerini diğer insanlardan soyutlayarak yalnızlaştırabilir.

Çocuk kitaplarındaki karakterler meslekleriyle de ön plana çıkmaktadır. Çalışmada mesleklerini insanlara zarar vermek için kullanan insanların varlığı görülmektedir. Kötü hâl ve tavırlarıyla öne çıkan meslekler, çoğunlukla belirli kurumlardaki yöneticiler veya eğitim kurumlarındaki öğretmenlerdir. Yılmaz & Yakar (2022) çalışmalarında öğretmenlerin otorite kurmak için asık yüzlü olması, öğrencilerle iletişim sorunu yaşaması ve kimi durumlarda ayrımcılık yapması gibi olumsuz özellikler barındıran karakterler olarak sunulduğunu aktarmaktadır. Uludağ'ın (2008) çalışmasında öğretmen rolünde sunulan karakterlerin olumlu görünümünün yanında olumsuz görünümünün de bulunması gerektiği yönündeki ifadeleri, araştırma bulgularını desteklemektedir. Ayrıca Serttaş (2019) tarafından elde edilen bulgularda öğretmen rolündeki karakterler ile ilgili kimi olumsuz görümlere ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin yapılan çalışma bulgularıyla örtüştüğü görülmekle birlikte öğrencilerle

yapılan görüşmelerde elde edilen verilerin farklılığı da büyük önem arz etmektedir. Öğrenci görüşlerinde, öğretmenlerin kötü olarak belirtilmeme gerekçesi öğretmenin de görüşme yapılan ortamda bulunması olabilir. Bunun yanında öğrencilerin, öğretmenlerine duyduğu sevgi ve saygı da öğretmen karakterini kötü kurgulamalarında etkili olmuş olabilir. Çalışmada elde edilen görünümün çoğu, stereotipler üreterek çevresine karşı ön yargılı bireylerin oluşmasına veyahut ön yargılı bireylerin çoğalmasına neden olabilmektedir. Çocuk kitaplarında stereotip yaratmayarak kötü olarak verilen karakterlerin de insan olduğu gerçeği vurgulanarak olumlu görünümüne de yer verilmelidir. Dolayısıyla çocuk kitaplarında yer alan kötü karakterlerde sürekli aynı görünümlere yer verilmeyip kötü karakterlerin özelliklerinde çeşitlemeye gidilmelidir.

Kaynakça

- Al Darwish, S. (2015). Literacy and children's literature: Evidence from actual classroom practice. *Journal of Education and Training Studies*, 3(1), 78-83.
- Barone, D., Meyerson, M., & Mallette, M. (1995). Images of teachers in children's literature. *The New Advocate*, 8(A), 257-270.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin yayıncılık.
- Craft, J. (1993). Sex stereotypes in children's literature. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED354530.pdf>
- Çatalcalı Soyer, A. (2009). Okul öncesi dönem çocuk hikâye kitapları: Stereotipler ve kimlikler, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 13-27.
- Çınar, P. (2011). *Çocuk kitaplarındaki kahramanların giyim biçimlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çınar, P. (2015). Resimli çocuk kitaplarında giyimiyle kadın karakterler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 48(1), 1-18.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. Tudem yayınları.
- Doğan Güldenoğlu, B. N. (2018). Çocuk romanlarındaki kadın karakter çerçevelerinin sosyal ve kültürel yaşamdaki yerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 926-946.
- Erdem, A. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bakış açısıyla çocuk kitaplarındaki kahramanlar. 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Sempozyumu*, Ankara, (5-7 Ekim 2011), s. 613-620.
- Ernst, S. B. (1995). Gender issues in books for children and young adults. (Ed. In S. Lehr). *Battling dragons: Issues and controversy in children's literature*. (pp. 66-78). Portsmouth, NH: Heinemann. [ED 379 657]
- Erzurumlu İbrahim Hakkı (1999). *Mârifetnâme*. Haz. M. Faruk MEYAN, Bedir yayınevi.
- Fedor, C.-G. (2014). Stereotypes and prejudice in the perception of the 'Other'. *Social and Behavioral Sciences*, 149, 321-326.
- Göksel, A. (2019). *Çağdaş çocuk kitaplarında aile büyüklerinin sunuluş biçimleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Heine P., Inkster C., Kazemek F., Williams S., Raschke S., & Stevens D. (1999). Talking about books: Strong female characters in recent children's literature. *Language Arts*, 76(5), 427-434.
- Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında 'Karakter' kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 60-79.
- Karatay, H. (2014). Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı. T. Şimşek (Ed.), *Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler* (s.81-129), Grafiker yayınları.
- Kimball, M. A. (1999). From folktales to fiction: Orphan characters in children's literature. *Library Trends*, 47(3), 558-578.
- Kırkgöz, S., & Diken, İ. H. (2019). Özel gereksinimli kahramanı bulunan resimli çocuk kitaplarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 493-513.

- Kortenhaus, C. M., & Demarest, J. (1993). Gender role stereotyping in children's literature: An update. *Sex Roles, 28*, 3/4, 219-232.
- Lukens, R. J., Smith, J. J., & Coffel C. M. (2018). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Erdem yayınları.
- Newman, A. R. (1987). Images of the bear in children's literature. *Children's Literature in Education, 18*(3), 131-138.
- Oğuzkan, A. F. (2013). *Çocuk edebiyatı*. Anı yayıncılık.
- Özdem, F. (2014). Çocuk edebiyatının çocukları terbiye etmek gibi bir derdi olmamalı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi (Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı), CVII* (756), 260-261.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Peker, A., & Ahi, B. (2019). Çocuk kitaplarında yer alan hayvan karakterlerine çevre eğitimi açısından bakış: İçerik analizi çalışması. *Trakya Eğitim Dergisi, 9*(2), 287-301.
- Püsküllüoğlu, A. (1994). *Arkadaş Türkçe sözlük*. Arkadaş yayınları.
- Rijke, V. (2021). Reading children's literature. *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education, 49*(1), 63-78.
- Robinson, T. & Anderson, C. (2006) Older Characters in Children's Animated Television Programs: A Content Analysis of Their Portrayal, *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 50*:2, 287-304, DOI: 10.1207/s15506878jobem5002_7
- Robinson, T., Callister, M., Magoffin, D. & Moore, J. (2007). The portrayal of older characters in Disney animated films. *Journal of Aging Studies 21*, 203–213.
- Sapon-Shevin, M. (1982). Mentally retarded characters in children's literature. *Children's Literature in Education, 13*, 19-31.
- Serttaş, Z. (2019). *Çocuk kitaplarındaki mesleklerin görünüşleri ve ortaokula devam eden öğrencilerin bu mesleklere ilişkin algıları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem yayınları.
- Spanothymiou, P., Kyridis, A., Christodoulou, A., & Kanatsouli, M. (2015). Children's evaluations of villains in children's the heroes and literature. *Studies in Media and Communication, 3*(1), 47-55. doi:10.11114/smc.v3i1.779
- Şimşek, T., & Yakar, Y. M. (2014). Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı. T. Şimşek (Ed.), *Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler* (s.13-44). Grafiker yayınları.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış-Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?*. Uçan at yayınları.
- Taylor, G. C. (1980). Images of the elderly in children's literature. *The Reading Teacher, 34*(3), 344-347.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N. K., & Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tüfekçi Can, D. (2014). *Çocuk edebiyatı giriş*. Eğitim Kitabevi.
- Uğurlu, S. B. (2013). Resimli çocuk kitaplarında hayvan karakter kullanımı. *Turkish Studies, 8*(4), 1381-1393.

- Uludağ, M. E. (2008). 1923-1950 dönemi çocuk romanlarında sevgi ve korku motiflerinin çocuk eğitime etkisi, [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Ural, S. (2015). Çocuk edebiyatı. M. Gönen (Ed.), Okul öncesi çocuk kitaplarının tanıtımı (s.33-55). Eğiten Kitap.
- Vannicopoulou, A., & Çiftçi Yeşiltuna, D. (2004). Resimli çocuk kitaplarında kadın karakterler. *Ege Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-73.
- Williams, S. J. (2014). Fireflies, frogs and geckoes: Animal characters and cultural identity in emergent children's literature. *New Review of Children's Literature and Librarianship*, 20(2), 100-111.
- Yakar, Y. M. (2017). Türk çocuk edebiyatına yansıyan suç olgusu: Tarihî eser kaçakçılığı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 152-162.
- Yakar, Y. M., & Yılmaz, H. D. (2019). Çocuk kitaplarında yaşlı karakterler. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 11(1), 165-183.
- Yavuzer, H. (2009). *Çocuk ve suç*. Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yılmaz, O. (2016). Kurgusal nitelikli çocuk kitaplarında ayı karakteri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, (5), 801-817.
- Yılmaz, O., & Kılıç, B. S. (2015). İdealize karakter bağlamında Elif Şafak'ın Sakız Sardunya'sı. II. *Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 136-142). İstanbul.
- Yılmaz, O., & Yakar, Y. M. (2018). Türk çocuk edebiyatında sorun odaklı yaklaşım. *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 29-42.
- Yılmaz, O., & Yakar, Y. M. (2022). Çocuk kitaplarında öğretmen ve idareci karakterler. *Journal of Children's Literature & Language Education*, 5 (2), 201-215. DOI: 10.47935/ceded.1216084
- Zivtçi, F. (2005). *Türk ve Alman çocuklarına seslenen kitaplardaki yetişkin kahramanların karakter çerçeveleri açısından değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Extended Summary

1. Introduction

Children cannot always meet good characters in life, and they cannot meet a life where everything goes well and everyone behaves in the framework of respect and love. Therefore, while there are positive subjects such as love and peace in children's books, there are also negative subjects such as death, divorce, violence, peer bullying, sexual abuse, substance abuse and migration.

The study is important both to contribute to the literature on this subject and to determine how the bad characters in fictional children's books are generally seen by child readers with various aspects (such as their physical appearance, behavior patterns, clothes) even if they sometimes behave positively. Therefore, the aim of the study is to determine the appearances of the bad characters in the fictional children's books, to determine the perceptions of the students about the appearance of the bad characters, and to determine the similar and different aspects of the images in the books with these perceptions. In addition, the fact that such a study has not been carried out in the literature has also been effective in the construction of the research. Therefore, "What are the appearances of bad character in children's books?" and "What are middle school students' perceptions of the appearance of bad character?" the answers to these questions were sought in the study.

2. Method

Research Model

The research was designed with phenomenology, one of the qualitative research methods. The phenomenology design provides a suitable research ground for studies that aim to investigate phenomena that we are not completely unfamiliar with but at the same time cannot fully grasp the meaning of (Yıldırım & Şimşek, 2016). Phenomenology is a descriptive study. In this context, it is important to define phenomena rather than generalizing (Baş & Akturan, 2008). Phenomenology studies focus on how people perceive and interpret the phenomenon, how they feel about the phenomenon and how they remember it (Patton, 2014). In this study, the phenomenology design was preferred since student views on bad characters and their appearances were included in the study. In addition, the relationship between reality and fiction was described by determining the appearances of bad characters in fictional children's books

Documents Reviewed and Participants

Documents Reviewed

In order to obtain saturated data for the study, 33 books of 26 different authors were consulted. While determining the books, attention was paid to the fact that they were published by

different publishers, that they were up-to-date or up-to-date, and most importantly, that they had a "bad character" specific content.

Participants

After the books to be examined in the study were determined, the opinions of the child readers about the bad characters were also asked. In order to get their thoughts, the students studying at the school in the study were reached through a Turkish teacher in Erzurum through easily accessible case sampling. It has been determined that the students at the school are at a low socioeconomic level. The interview form prepared for the study was applied in a secondary school in Erzurum and only 6th, 7th and 8th grade students were included in the study since 5th grade students could not be reached. In the study, the thoughts of a total of 29 students, 15 boys and 14 girls, about bad characters were taken.

3. Findings, Discussion and Results

In addition to the parallelism of the children's books included in the study and the data obtained from the students, it was observed that the appearance of bad was presented in more detail in children's books. It has been determined that the bad characters mentioned in the books are sometimes their close friends or public officials, and sometimes they are characters they have never met before.

As a result, in this study, in which the bad characters in children's books and the thoughts of secondary school students about bad characters were examined and compared, it was determined that some generalizations were made in the perception of bad. The important thing is to take care not to ignore the fact that the characters who are portrayed as bad by not creating stereotypes are also human, and to include their positive appearances.